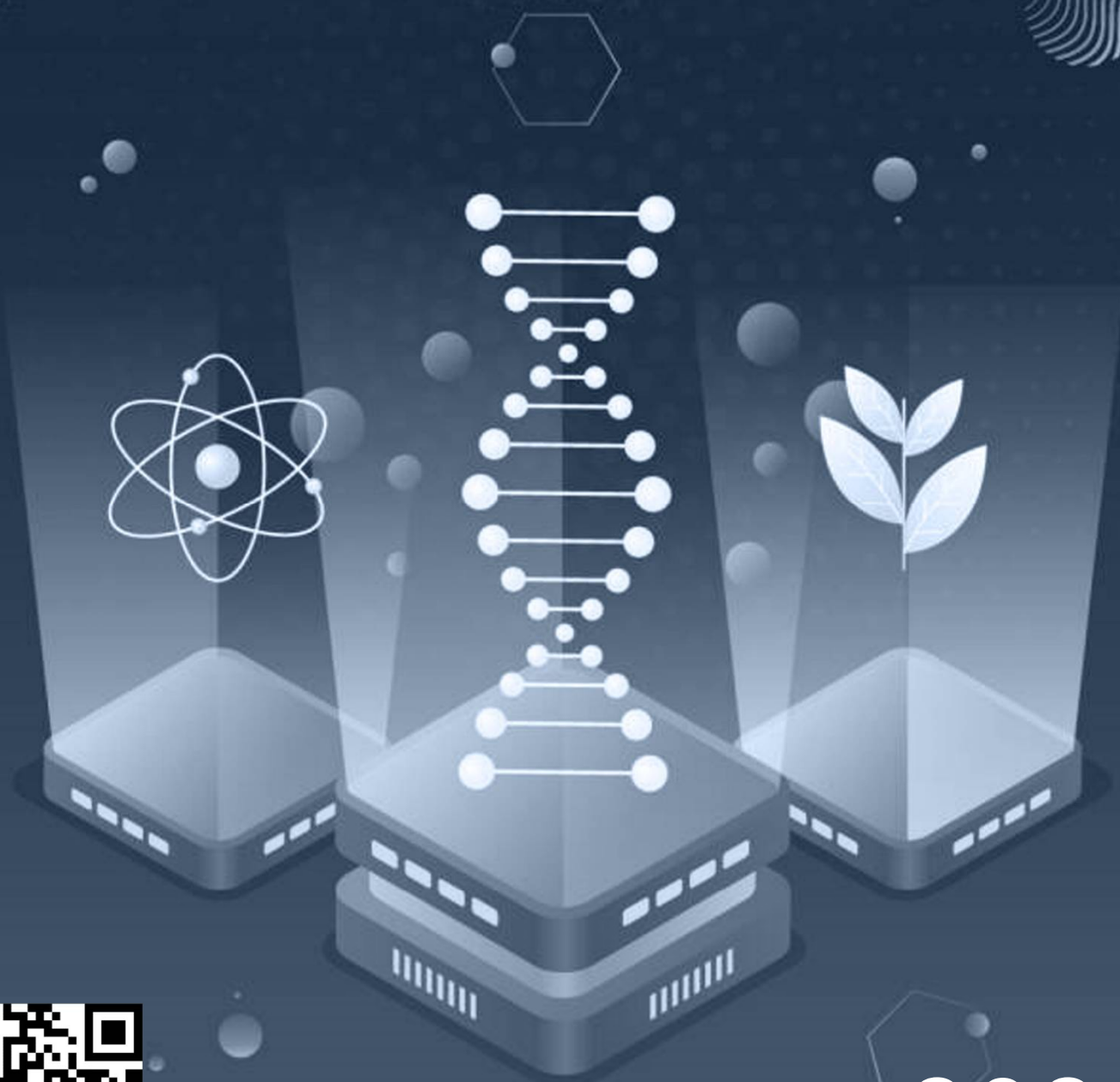

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4, Issue 6 **2026**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 6 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 4, HOMEP 6

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 6

TOШKENT-2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№6 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-6>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudonazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых для публикации
основных научных результатов диссертаций по медицинским наукам постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

IQTSOD

1. Boltayev B. Mixliyev O.
QISHLOQ XO‘JALIGINI INNOVATSION RIVOJLANISH SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....7

2. Djumabayeva Sh.
O‘ZBEKISTONDA NIKOH VA AJRALISH JARAYONLARINING IJTIMOY-DEMOGRAFIK O‘ZGARISHLARI.....11

3. Raximov Matqurbon Ravshanbek O‘g‘li.
GLOBALLASHUV SHAROITIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA‘MINLASHNING ZARURATI.....19

4. Rustamboyev Kamronbek Otabek o‘g‘li.
O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH YO‘LLARI.....24

5. Курбанова Дилфуза Баходировна.
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛЕЙ СФЕР УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ.....27

6. Egamberdiyev Shoxruxbek Davronbekovich.
KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING XORIJ TAJRIBASI.....33

FILOLOGIYA

1. Jo‘rayeva Muhayyo Abduljalilovna
O‘ZBEK VA INGLIZ SO‘ZLASHUV DISKURSIDA DISKURS MARKERLARINING INTERAKTIV-PRAGMATIK XUSUSIYATLARI.....38

2. Raximova Dilfuza Masharip qizi.
“XX–XXI ASR BRITANIYA ROMANLARIDA SHARQ VA G‘ARB BADIY TAFAKKURI SINTEZI”.....42

3. Baxtiyorov Asadbek Dilshod o‘g‘li.
ANTONIO JENKINSON VA UNING XIVA XONLIGIGA TASHRIFI.....46

4. Ювашева Шоира Махаматовна
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ НОРМ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ.....48

PSIXOLOGIYA

1. Mashhura Sultonova Rustamboyevna.
YETUKLIK YOSHIDAGI AYOLLARDA O‘Z-O‘ZIDAN QONIQISH DARAJASIGA PSIXOLOGIK RESURLAR VA QADRIYATLAR TIZIMINING TA‘SIRI.....52

2. Sherjanova Nodira.
MIGRANT OILALARDA TARBIIYALANAYOTGAN O‘SMIRLARDA PROSOTSIAL XULQ-ATVOR VA EMPATIYA MUNOSABATI.....58

3. Odamova O'g'iljon Kenjayevna. SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING YUZAGA KELISH SABABLARI.....	63
--	----

TARIX

1. Egamberdieva Nigora Azadovna. Raxmatullaeva Azada. XORAZM VOHASIDA ILK DAVLATNING SHAKLANISHI JARAYONINING TAHLILI (ARXEOLGIK VA YOZMA MANBALAR ASOSIDA).....	68
2. Abdullayev U.I. Kurshat Y. Satimov B. OROLBO'YIDA MUDOFA ISTEHKOMLARNING KELIB CHIQISHI BO'YICHA BA'ZI BIR MULOHAZALAR.....	73
3. Egamberdiyeva Zulfiya Zafar qizi. OLTIN O'RDA DAVRIDA XORAZMDA IQTISODIY HAYOT.....	78
4. Бобождонов У. ҚЎЙҚИРИЛГАН ҚАЛЪА АНТИК ДАВР МАДАНИЙ МЕРОС МАРКАЗИ.....	82
5. Umidbek Abdalov Matniyazovich. Ibodullayeva Oymarjon Shavkat qizi. FROM THE HISTORY OF DIPLOMATIC AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE KHIVA KHANATE AND THE RUSSIAN EMPIRE AT THE BEGINNING OF THE 18 th - 20 th CENTURIES.....	86

PEDAGOGIKA

1. Ismoilova Gulnoza Olimboy qizi. BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING 4 K KOMPETENSIYALARINI RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA RIVOJLANTIRISH.....	91
2. Yunusxo'jayev Mustafo Zafarxo'ja o'g'li. NAJMIDDIN KUBRO PEDAGOGIK QARASHLARI ASOSIDA TALABALARNING MA'NAVIY-AXLOQIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELI.....	96
3. Radjapova Feruza Abdullayevna. PEDAGOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK TASNIFI VA ULARNI PEDAGOGIK TA'LIMG A INTEGRATSIYA QILISH ALGORITMI...106	106

Urganch Innovatsion universiteti

O'zbek va xorijiy filologiya kafedrası o'qituvchisi

Baxtiyorov Asadbek Dilshod o'g'li

baxtiyorov.asadbek.18@gmail.com

ANTONIO JENKINSON VA UNING XIVA XONLIGIGA TASHRIFI<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.21008565>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz sayyohi, diplomat va savdogar Anthony Jenkinsonning O'rta Osiyo xonliklariga qilgan sayohatlari, uning diplomatik faoliyati hamda tarixiy-geografik kuzatuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, Jenkinsonning Buxoro xonligi va Xorazm haqidagi ma'lumotlari, savdo yo'llari va siyosiy jarayonlar yuzasidan qoldirgan yozma manbalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Xiva xonligi, Antonio Jenkinson, ingliz elchiligi, savdo-aloqalari, sayohat kundaligi.

Аннотация: В данной статье анализируются путешествия английского путешественника, дипломата и купца Энтони Дженкинсона по ханствам Центральной Азии, его дипломатическая деятельность, а также историко-географические наблюдения. Научно проанализированы также сведения Дженкинсона о Бухарском и Хорезмском ханствах, письменные источники о торговых путях и политических процессах.

Ключевые слова: Хивское ханство, Антонио Дженкинсон, английское посольство, торговые отношения, путевой дневник.

Abstract: This article analyzes the travels of the English traveler, diplomat and merchant Anthony Jenkinson to the khanates of Central Asia, his diplomatic activities and historical and geographical observations. Jenkinson's information about the Bukhara Khanate and Khorezm, written sources about trade routes and political processes are also scientifically analyzed.

Keywords: Khiva Khanate, Antonio Jenkinson, English embassy, trade relations, travel diary.

1555-yilda "Moskva savdo kompaniyasi" tashkil topdi. Bu kompaniya keyinchalik ingliz-rus savdo munosabatlarida muhim rol o'ynadi. Mashhur dengiz kapitani Richard Chensler boshliq 1555-yil noyabrda Moskvaga elchilar yuborildi. Rus hukumati va Moskva savdogarlari bilan muzokaralar muaffaqiyatli yakunlandi. Rossiyadagi ingliz savdogarlari katta imtiyozlarga ega bo'ldi. Inglizlar "Moskva savdo kompaniyasi" yordamida Rossiya orqali Sharqqa – O'rta Osiyo va Eronga yo'l ochdilar. 1558-1581 yillarda sharqqa yettita ingliz elchiligi yuborildi. 1567-1569 va 1571 - yillarda Antonio Jenkinson boshliq elchilar Rossiyaga uch marta keldilar.

Uning birinchi sayohati yoshlik yillariga to'g'ri keladi. 1572-yilgacha sayohatlarda bo'lgan. U iste'dodli dengizchi va mohir savdogar edi. U uzoq vaqt «Moskva savdo kompaniyasi» xizmatida bqlib, kompaniya topshiriqlarini muaffaqiyatli bajarib kelgan. Antonio Jenkinson 1566- yil

Angliyaning Moskvadagi birinchi elchisi bo'ldi. U diplomatik vazifalardan tashqari bir necha muhim davlat vazifalarni xam bajargan. Antonio Jenkinson sayoxati davomida tuzgan xaritasi Londonda nashr etilgan. Bu xarita tarixiy va ilmiy qimmatga ega. Jenkinson tuzgan xarita Abraxam Arteliyning —Yer sharining manzarasil (Teatrium Orbis Terrarum) atlasini nashr etilganda atlasga kiritildi.

Ammo, Antonio Jenkinsonning shaxsiy hayoti haqida ma'lumotlar juda kam. Antonio Jenkinson 1529-yilda Angliyani Lestersher grafligining Harboro savdogarlar shahrida tug'ilgan. Otasi Uilyam Jenkinson boy savdogar bo'lgan. U yoshligidan tijorat va kemachilikka katta qiziqish bildirgan, va eng katta orzusidan biri Hindiston hududiga sayohat qilish bo'lgan. Jenkinson 1568-yilda Moskva kompaniyasi bosh tadqiqotchisi bo'ladi va Moskva-London o'rtasida savdo ishlarini rivojlantirishga harakat qilgan. Sayyoh hayoti davomida Hindiston va Xitoy hududini o'rganishga harakat qildi. Bu hududlardan o'tadigan savdo hamda karvon yo'llari haqida ma'lumotlar to'pladi. Sayohatdan keyin 1606-yildan Eshtonda yashay boshladi. 1610-yil dekabr oyida vafot etadi. U o'zining sayohati natijasida Angliya davlatining sayohatchilik tizimiga katta hissa qo'shdi.

Ingliz diplomati va sayyohi Antonio Jenkinson ana shu jarayonlarda muhim o'rin egallagan shaxslardan biridir. U Angliyaning Sharqqa olib boruvchi yangi savdo yo'llarini izlash maqsadida Rossiya, Eron hamda O'rta Osiyoga sayohatlar qilgan. Jenkinson 1557–1572-yillar davomida bir necha marotaba Rossiyaga tashrif buyurgan va Moskva kompaniyasi vakili sifatida faoliyat yuritgan. Uning asosiy maqsadi O'rta Osiyo orqali Xitoy va Hindistonga olib boruvchi savdo yo'llarini aniqlash edi.

Jenkinsonning sayohat kundaliklari XVI asr O'rta Osiyo tarixini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. U Buxoro xonligining siyosiy ahvoli, savdo bozorlari, xalq turmushi va karvon yo'llari haqida batafsil ma'lumot bergan. Ayniqsa, Buxoro shahri haqida yozgan tavsiflari tarixchilar uchun katta ahamiyatga ega. Sayyoh o'z asarlarida Amudaryo, Urganch, Vazir shahri hamda Mang'it ulusi haqida ham ma'lumotlar keltirgan. U O'rta Osiyodagi savdo yo'llarining xalqaro ahamiyatini ta'kidlab, bu hudud Yevropa va Sharq o'rtasidagi muhim tranzit markazi ekanligini qayd etgan.

Jenkinson Buxoroda bo'lgan davrida mamlakatning iqtisodiy hayoti bilan yaqindan tanishgan. U bozorlardagi mahsulotlar, ipak va ziravorlar savdosi, karvonlar faoliyati haqida yozgan. Shuningdek, u mahalliy xalqlarning urf-odatlari va diniy qarashlari haqida ham qimmatli ma'lumotlar qoldirgan. Antonio Jenkinson faqat sayyoh emas, balki mohir kartograf ham bo'lgan. U tuzgan "Rossiya, Moskoviya va Tatariya tavsifi" xaritasi XVI asr geografik tasavvurlarini boyitgan. Mazkur xarita keyinchalik Yevropa atlaslariga kiritilgan va uzoq vaqt davomida muhim geografik manba sifatida foydalanilgan.

Jenkinson xaritalari orqali Yevropada O'rta Osiyo haqidagi tasavvurlar kengaygan. Ayniqsa, Amudaryo va Kaspiy dengizi haqidagi ma'lumotlar ilmiy jihatdan muhim hisoblangan.

Antonio Jenkinson o'z sayohati davomida Amudaryo, Mang'it ulusi, XVI asr o'rtalarida Buxoro va Xorazm xonligining siyosiy-iqtisodiy ahvoli, O'rta Osiyoda yashovchi xalqlarining turmush tarzi va urf-odatlari to'g'risida qimmatli ma'lumotlar to'playdi. Bu ma'lumotlar uning "Rossiyadagi Moskov shahridan Baqtriyadagi Buxoro shahriga sayohat" nomli esdaliklarida o'z aksini topgan. Asar 1562-yilda Londonda nashr etilgan.

Xulosa qilib aytganda, Antonio Jenkinson XVI asrda O'rta Osiyoni o'rgangan yevropalik sayyohlar orasida alohida o'rin tutadi. Uning sayohat kundaliklari, xaritalari va diplomatik faoliyati O'rta Osiyo tarixini o'rganishda muhim manba vazifasini bajaradi. Jenkinson qoldirgan ma'lumotlar orqali XVI asrdagi Buxoro xonligi, Xorazm va savdo yo'llari haqida qimmatli tarixiy bilimlarga ega bo'lish mumkin.

Antonio Jenkinsonning sayohat kundaliklarining manba sifatida ahamiyati shundan iboratki, unda birinchi bo'lib Yevropa xalqlari Xiva va Buxoro xonliklari aholisi, turmush tarzi va ijtimoiy-siyosiy tarixi bilan tanishdilar. Antonio Jenkinson kundaliklari va xaritasi e'lon qilinganidan keyin (1562) Yevropa xalqlarining O'rta Osiyo hududi va aholisi to'g'risidagi ma'lum bir tasavvurga ega bo'ldi. O'rta Osiyo haqidagi geografik tasavvurlar kengaydi. Undan tashqari, sayyoh tuzgan xarita keyingi davrlarda yevropalik sayyohlar, harbiylar va O'rta Osiyo keluvchilar uchun asos bo'lib xizmat qildi.

boshlab, ma'naviy-axloqiy kompetensiyani shakllantirish, ijtimoiy munosabatlar madaniyatini rivojlantirish, refleksiv-metagognitiv o'sish va dunyoqarash transformatsiyasigacha bo'lgan izchil jarayonni qamrab oladi.

Birinchi bosqich – qadriyatlarni anglash va o'zlashtirish. Bu bosqichda talaba ma'naviy-axloqiy tushunchalarni shaxsiy hayot va kasbiy faoliyat uchun muhim tamoyillar sifatida qabul qiladi. Halollik, adolat, shukronalik, vafodorlik, mehribonlik, kamtarlik va sabr kabi sifatlarning mazmunini anglash talabaning keyingi rivojlanishi uchun poydevor bo'ladi. Agar qadriyatlar ongli ravishda o'zlashtirilmasa, ular xulq-atvorda barqaror namoyon bo'lmaydi. Shu sababli modelda qadriyatlarga oid muloqot, hikmatlar tahlili, badiiy-pedagogik matnlar, tarixiy misollar va refleksiv savollar muhim vosita sifatida qo'llanadi.

Ikkinchi bosqich – ma'naviy-axloqiy kompetensiyani shakllantirish. Bu bosqichda qadriyatlar amaliy ko'nikma va xulq-atvor sifatida namoyon bo'la boshlaydi. Talaba axloqiy vaziyatlarda qaror qabul qiladi, o'z fikrini asoslaydi, boshqalarning nuqtayi nazarini hurmat qiladi, adolati muloqotga kirishadi va o'z harakatining oqibatini baholaydi. Mazkur kompetensiya pedagogik kasb uchun ayniqsa muhim, chunki o'qituvchi o'z shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchi bosqich – ijtimoiy munosabatlar madaniyatini rivojlantirish. Najmiddin Kubro merosida insonning kamoloti jamiyat bilan aloqadorlikda namoyon bo'ladi. Shaxsning ichki pokligi uning boshqalarga bo'lgan munosabatida, muloqot odobida, hamkorlikda, insonparvarlikda va fuqarolik mas'uliyatida ko'rinadi. Shu sababli talabalarda ijtimoiy-kommunikativ sifatlarni rivojlantirish ma'naviy tarbiyaning muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

To'rtinchi bosqich – refleksiv-metakognitiv rivojlanishni faollashtirish. Bu bosqichda talaba o'z xatosini ko'ra olish, uni tan olish, tuzatish, kelgusi rivojlanish maqsadini belgilash va o'z ustida ishlash ko'nikmalariga ega bo'ladi. Najmiddin Kubro ta'limotidagi tavba va o'zini tahlil qilish g'oyalari aynan shu bosqichning nazariy asosini tashkil etadi. Pedagogik amaliyotda bu bosqich portfoliolar, o'z-o'zini baholash varaqalari, refleksiv esselar va individual rivojlanish xaritalari orqali qo'llab-quvvatlanadi.

Beshinchi bosqich – dunyoqarash transformatsiyasi va komil inson idealiga yaqinlashish. Bu bosqichda talaba bilim, qadriyat, tajriba, refleksiya va ijtimoiy mas'uliyatni yagona hayotiy pozitsiyaga birlashtiradi. Komil inson ideali zamonaviy pedagogik ta'limda axloqiy mas'uliyatli, kasbiy kompetent, insonparvar, ijtimoiy faol va o'z ustida ishlaydigan shaxsni tarbiyalash maqsadi bilan uyg'unlashadi.

2-jadval. Ma'naviy rivojlanish blokida shakllantiriladigan ijobiy sifatlar va ularning salbiy muqobillari

Ijobiy sifat	Pedagogik mazmuni	Salbiy sifat	Tarbiyaviy xavf
Halollik	Rostgo'ylik, vijdonlilik va haqiqatga sodiqlik.	Yolg'onchilik	Ishonchning yo'qolishi va axloqiy beqarorlik.
Mas'uliyat	Vazifa va burchni ongli bajarish.	Mas'uliyatsizlik	Burchga loqaydlik, kasbiy sustlik.
Insonparvarlik	Boshqalarga hurmat, mehr va yordamga tayyorlik.	Shafqatsizlik	Inson manfaatiga befarqlik.
Kamtarlik	O'zini yuqori qo'yimaslik, oddiylik.	Kibr	Boshqalarni mensimaslik.
Sabr-toqat	Qiyinchilikni matonat bilan yengish.	Sabrsizlik	Shoshqaloqlik, hissiy beqarorlik.
Bag'rikenglik	Turli fikr va qarashlarni hurmat qilish.	Murosasizlik	Nizo va inkor kayfiyati.
O'zini nazorat qilish	Nafs, hissiyot va xatti-harakatni boshqarish.	Nafsga berilish	Hirs va impulsiv qarorlar.
Ilmga intilish	Bilim olish va o'zini rivojlantirishga ehtiyoj.	Johillik	O'rganishga befarqlik.